

Material complementari al Programa

LÒGICA

- Primer cicle ESO (1r i 2n) - Pensar amb la música

Llicència de Creative Commons
Pensar amb la Música:PRIMER CICLE ESO: GrupIREF.
Està subjecta a una llicència de ReconeixementNoComercial-
SenseObraDerivada 4.0 Internacional de Creative Commons.

La música és present en tot el currículum, implícitament o explícitament, perquè compleix el paper d'ajudar-nos a pensar igual que les altres arts. Per dir-ho millor, hem manllevat uns mots de Daniel Barenboim¹, un dels músics més significatius avui dia, tant en el terreny musical com en el polític:

"L'educació de l'oïda és potser molt més important del que ens podem imaginar, no tant sols per al desenvolupament de cada individu, sinó per al funcionament de la societat, i, per tant, també dels governs. El talent i la comprensió musical, així com també la intel·ligència auditiva, són àrees que estan molt allunyades de la resta de la vida humana, relegades o bé a una funció d'entreteniment o bé als reialmes esotèrics d'un art elitista.

La capacitat per sentir diverses veus en una de sola, tot comprnent les afirmacions de cadascuna; la capacitat per recordar un tema que ja ha fet la seva entrada després d'un llarg procés de transformació i que torna a aparèixer de sobte sota una llum del tot diferent [aquí l'autor es refereix a la forma sonata]; l'habilitat auditiva per reconèixer les variacions geomètriques del tema d'una fuga, són qualitats que reforcen la comprensió. Potser l'efecte acumulatiu d'aquestes habilitats podria formar éssers humans més aptes per escoltar i comprendre diversos punts de vista alhora, més capaços de jutjar el seu propi lloc en la societat i en la història, amb més capacitat per percebre els punts en comú entre les persones, i no pas les diferències."

Nosaltres també creiem, com Barenboim, que l'educació de l'oïda, l'experiència musical profunda i compartida, pot fer-nos persones millors i, per extensió, pot ajudar a fer societats millors. Aquesta és la percepció que tenim de la música: ens ensenya valors, ens ajuda a comprendre les relacions humanes i ens fa la vida agradable.

Com diu en una entrevista a la Vanguardia: "El que intento explicar-li és que milers de coses que cal aprendre sobre el món es poden entendre a través de la música. Per això, el fet que hi hagi tan poca educació musical és un gran problema. Hi ha intel·lectuals, professors, filòsofs, literats, advocats, metges... gent que treballa amb el cervell i que no tenen la mínima relació amb la música. Això és una gran mancança. Cal retornar la seva posició a la música. Estic convençut que la música és una necessitat humana que estem coartant. Jo crec que he entès moltes coses sobre el món i sobre l'ésser humà a través de la música. Crec que existeix una llei que integra els nostres pensaments, sentiments, comportaments, estats físics i, fora de nosaltres, ens integra amb la resta de la gent. Si ignorem aquesta llei, apareixen els conflictes i desacords. No hi ha res que sigui independent, això també s'aprèn de la música."

Finalment, ens quedem amb les paraules del violinista i director d'orquestra, Yehudi Menuhin: "La música i les arts conviden a la participació i constitueixen un antídoto contra els obstacles a l'harmonia entre els homes. Fer música no és només tocar o cantar, és també escoltar. Aprenent des de la seva edat més tendra a escoltar l'altre, l'infant descobreix el què és la

---

¹ Daniel Barenboim. *El so de la vida*. Editorial 62, Barcelona, 2008.

pertànyer, com l'aire, l'aigua i la llet, ja que als nostres ulls forma part dels Drets Humans. Representa una força desconeguda en la societat, capaç de fer moure les coses."

Trets que fan que la proposta musical tingui interès:

- La música ajuda a cohesionar el grup i a dotar-lo d'elements emotius col·lectius. Compartir una mateixa música és una manera de fer pinya, de sentir-se participant d'un fet comú. Té un valor afegit a les maneres individuals i privades d'escoltar música avui.
- La música és inspiradora i així ho reconeixen poetes, novel·listes o pintors. Hi ha una estreta relació entre les paraules i el parlar i la música, per això pensem que fer atents als infants a l'hora d'escoltar una melodia els ha d'ajudar també a estar atents a un poema, a una intervenció, etc.
- El caràcter abstracte del llenguatge musical permet tota mena d'associacions i simbolismes. No hi ha veritat o mentida, sinó aproximacions i interpretacions.
  - o La música, per ser un art no representatiu, pot fer aflorar millor que cap altra art, la capacitat de transformació simbòlica de la ment humana.

Quins aspectes afavoreix el treball amb música dins del projecte Filosofia 3/18?

- En general, incideix en la millora dels nivells d'atenció i en la concentració.
- Educa l'oïda, la qual cosa contribueix a la comprensió del món que ens envolta.
- Enriqueix la memòria musical en interioritzar i reproduir temes i ritmes musicals.
- Potencia i estimula la intel·ligència, fent conscients els elements que disposen al'anàlisi i la comprensió del llenguatge musical.
- Desvetlla les sensacions més íntimes, que són personals i indescriptibles com la majoria de sentiments profunds.
- Mostra una nova forma d'expressió individual i col·lectiva. Desenvolupa la creativitat com a resposta als elements imaginatius que es posen en pràctica.
- Amplia el bagatge cultural amb el coneixement d'autors, obres, estils, èpoques, intèrprets...
- Dóna a conèixer, pel seu valor, maneres d'expressió noves, especialment en la proposta que presentem, formada quasi exclusivament per música clàssica.
- Permet la interrelació amb fets socials i col·lectius. La pràctica musical incideixen les actituds, els hàbits i les capacitats de relació, participació i socialització.
- Desvetlla el sentit crític i estètic.

Estem voltats de música i, cal recordar-ho, les orelles no es poden tancar com el nas o la boca. Estem exposats a tota mena de músiques gairebé a tota hora: al carrer, als metros o autobusos o trens, a les sales d'espera, etc.

Però, hem de distingir la música que sentim i la música que escoltem. Triem

un perfum o una colònia per "vestir-nos" i un ambientador o un desodorant per eliminar aquelles olors no desitjades. En música passa el mateix, podem parlar d'una música ambiental, de fons, que pot ser útil per crear un ambient relaxat, una atmosfera càlida, etc., però el que aquí proposem és una música per escoltar, no merament decorativa. Criteris en la tria de música

- Clàssica. Per moltes raons: per la qualitat, per crear el gust, per la seva universalitat. En alguns casos ens hem permès d'usar com a clàssica alguna música de pel·lícules que en poc temps han esdevingut japaradigmàtiques.

- Peces amb força i digestives. Dins del panorama de la música clàssica hem triat peces o fragments adients a unes orelles que s'inicien. Hi ha un crescendo des dels més menuts als més grans. Amb això no volem dir que hi hagi música de grans o menuts, d'ignorants o iniciats. Simplement que la tria coincideixi amb la capacitat d'assimilació dels infants.

- Variada. Per estils, autors i obres creiem que el conjunt de músiques és un bon aparador de la música clàssica. Si els nostres infants i joves passen per aquestes audicions amb certa cura i profunditat, podem assegurar un panorama prou ric i digne de la música occidental.

L'ús de la música dins del Projecte Filosofia 3/18 té tres espais:

1. A la introducció de la sessió de filosofia, els/les mestres poden utilitzar una melodia que s'anirà repetint a l'inici de cada sessió setmanal. L'objectiu és identificar la melodia amb l'inici de la sessió de grup, però també crear un ambient relaxat i tranquil per ajudar a aflorar la comunitat d'aprenentatge.

2. Dins de la pròpia sessió de filosofia i com a estímul principal per crear pensaments i sentiments. Aquesta és la part substantiva, on la música-com una lectura, un poema o un quadre- és protagonista i complementa el text, tot introduint o tancant aspectes tractats a les sessions. A continuació, i a partir de la proposta, suggerim exercicis i activitats que es poden fer des de les distintes peces.

3. Al final de les sessions i com a mètode d'avaluació figuroanalògica del treball fet. Amb la presentació de tres o quatre fragments molt diferenciats entre ells, infants o joves en seleccionen un per avaluar algun aspecte de la sessió.

Com preparar una audició musical?

Malgrat que sobre audicions podem trobar moltes "receptes", heus aquí algunes idees:

- Una obra musical ha de ser preparada i presentada amb la intenció de cobrir algun aspecte que lliga amb el diàleg, el text, els personatges de la novel·la, l'acció... Si li donem context, els nens i nenes tenen on agafar-se i no es troben tant a la intempèrie.
- La motivació pot venir de moltes direccions: moviment (el ritme del

cavall de la "Parella a cavall" de Kandinski a *Tot pensant*), conte (qualsevol dels contes incorporats als programes), dansa (al final del *Pèbili*), repte d'observació auditiva (la conversa dels dos gats de *Kio i Gus*), coneixement d'un detall històric o vivencial, descoberta dels instruments que interpretaran un motiu conegut, acompanyament rítmic o melòdic, ...

- Qualsevol referència gràfica, corporal, lúdica, expressiva, plàstica... ajuda a captar l'atenció en l'escolta. El nostre alumnat, sigui quina sigui la seva edat, necessita, com els adults, referències que captin l'atenció. A mesura que la capacitat d'escolta creix amb l'edat, decreixen les dependències externes musicals.
- Com més música escoltem, més hi gaudirem i més ens hi afecionarem. Calen, doncs, una colla d'hores d'escolta atenta. El temps de l'escolta pot ser progressiu, començar per poca estona i anar augmentant.
- És important acostumar el nostre alumnat a escoltar música pel goig d'escoltar; però, no hem d'oblidar que cal donar als infants els exemples de la millor música.
- És també important procurar que els oients parlin, que expliquin què els ha suggerit allò que han escoltat. Cal deixar espai a les opinions i sensacions per a conèixer millor les persones i els efectes que els produeix la música.

A parvulari l'escolta pot anar acompanyada de moviment espontani. Sovint en els menuts la resposta a l'escolta de la música és gestual. La música, el ritme i el moviment han de considerar-se junts en els primers anys del desenvolupament infantil. Són una font d'energia que incideix en l'organisme, el fan moure i l'estimulen a l'acció. És una resposta activa que es produeix de forma més o menys organitzada.

Es pot ajudar a orquestrar en forma de balanceig del cos, moviment de les mans i braços,... Sincronitzar el ritme del cos amb la música ajuda a desenvolupar el control motriu i la coordinació sensomotora incorpora l'ordre als moviments en el temps.

Les peces de les audicions citades estan recollides, programa per programa, a llistes de Spotify oportunament indicades i enllaçades en aquest document.

Busqueu el logo i cliqueu-lo

Referències:

Enllaç a la llista de reproducció

Informació variada sobre l'audició i el compositor

Enllaç a YouTube (sempre que sigui possible)

Activitats

L'estructura de presentació del material serà la següent:

- 1) Informació sobre l'audició i el compositor**
- 2) L'enllaç de l'audició al Youtube**
- 3) Propostes d'activitats, exercicis i plans de diàleg**

No cal dir que la informació sobre el compositor i sobre la peça són pel professorat. No cal transmetre-la als nens, però pot servir per donar pistes a l'alumnat a l'hora d'escoltar l'audició.

Heu de tenir en compte que moltes vegades es proposen diverses audicions per una mateixa activitat, en aquests casos, l'activitat apareix al final de l'última audició.

* * *

La novel·la filosòfica *La descoberta de l'Aristòtil Mas* i el manual *Recerca filosòfica* conformen un programa adreçat a estudiants entre 11 i 14 anys.

És un compendi de qüestions filosòfiques: epistemològiques, metafísiques, estètiques i ètiques amb una important presència de qüestions lògiques (formals i informals).

Els personatges viuen circumstàncies a l'escola, a casa o al carrer que susciten diàlegs que sovint prenen forma de recerques filosòfiques. Degut al tipus de novel·la de la que parlem hi ha poca presència de propostes musicals. Les que oferim a continuació tenen relació amb accions concretes que viuen els personatges de la novel·la i que intentem recrear-les com a Pla de diàleg pels estudiants.

La música per *La descoberta de l'Aristòtil Mas*

Capítol 6. Episodi 1. Idea: Els pensaments i la ment

Audició 01: P. Dukas. L'aprenent de bruixot.

Al **Capítol 6, episodi 1** la Júlia explica que hi ha una melodia que l'obsessiona i que no se la pot treure del cap i és *L'aprenent de bruixot*.

Paul Dukas (1865 - 1935), compositor francès de l'escola impressionista, va néixer a París l'1 d'octubre de 1865 i allí va morir el 17 de maig de 1935. Va començar a tocar el piano als 5 anys, però la seva vocació no la va sentir veritablement fins als 14. El 1881 va ingressar al Conservatori de París a la classe d'harmonia, el 1884 va ser admès com alumne de composició i el 1886 va obtenir un 1er Premi de contrapunt i fuga. Va escriure força articles en diverses revistes, que van ser reunits el 1948 sota el títol *Ecrits sur la musique*. Fou amic i conseller d'Isaac Albéniz. Abans de suïcidar-se a París, va cremar part de la seva obra.

L'aprenent de bruixot es basa en una balada de Goethe. És un scherzo simfònic que descriu fidelment cada frase del text original. La balada conta la història d'un vell mag, l'aprenent del qual està desitjós d'imitar el seu mestre. El jove inexpert aconsegueix donar vida a una escombra a la qual li ordena portar aigua. Però aviat descobreix que no sap detenir el procés que ha engegat i que només el vell bruixot pot corregir. Dukas es val de l'ús del *leitmotiv* fent servir un instrument per

identificar cada personatge i cada moment. Així:

El fagot: Per quan l'escombra cobra vida.

La corda: Per l'aprenent tant feliç com desesperat.

Unes fanfàrries: Presenten la impotència de l'aprenent per solucionar la situació creada.

Les trompes en terceres: El trencament de l'escombra. Les anades i vingudes de les escombres estan descrites en forma de cànon. El metall en ple diu la fórmula màgica amb que el bruixot desfà la situació. La popularitat de la peça va créixer amb el film **Fantasia** (1940) de Walt Disney, en la qual Mickey Mouse va interpretar el paper de l'aprenent.

Pla de Diàleg: L'aprenent de bruixot

Després de fer l'audició (**Habilitat de recerca:** Observar) de la peça musical (Audició 01) i comentar les següents preguntes:

- Quins trets penseu que té la peça que pot fer que "s'enganxi" a la nostramemòria i pugui fer obsessionar la Júlia?
- Quan escolteu aquest ritme regular que sembla que vagi "a cops de martell", què us suggereix a la vostra ment? imatges o bé paraules?
- Us ha passat alguna vegada que, com la Júlia, se us hagi posat una cançó o una melodia dins del cap i no us la podeu treure, feu el que feu?
- Que us arriba a obsessionar més, músiques o imatges?
- Tal com parlen la Júlia, la Loli i la Laura, també podríem dir que la música no és real perquè no es pot veure ni tocar?
- Es poden veure les partitures i poden emetre música amb els instruments, però la música en si està a l'aire i no la podem ni veure ni tocar. Dialogar sobre la realitat del so.

Escena del film **Fantasia**

Si veieu a classe l'escena del film *Fantasia*, caldria organitzar un altra pla de diàleg, ja que la interpretació que es fa des dels dibuixos animats és molt particular i seria només una entre les mil possibles.

Si només voleu insinuar la possibilitat podeu suggerir a l'alumnat que la miri a casa i en faci un comentari.

En tots dos casos podem demanar a quina mena d'acció o situació podria acompanyar una música com aquesta, proposant així un exercici de creativitat i aplicació.

Capítol 11. Episodi 1.

En aquest episodi l'Anna i la Suki són al museu, i mentre passegen per les sales senten un concert en una sala del costat. Tot i que cadascuna toca un instrument no saben reconèixer ben bé quins són els instruments que componen el trio que està tocant.

Audició 02: J. S. Bach. Sonata per viola de gamba i clavecí en Sol menor: Adagio.

Johann Sebastian Bach (1685 – 1750) fou un organista i compositor alemany de música barroca, membre de la família de músics més extraordinària de la història.

Es considera que la seva fecunda obra és el cim de la música barroca i una de les màximes expressions de la música universal, no tan sols per la seva profunditat intel·lectual, la seva perfecció tècnica i la seva bellesa artística, sinó també per la síntesi dels diversos estils, tant de la seva època com del passat, i per la seva incomparable extensió. Bach és la font d'inspiració per als compositors posteriors, des de Mozart i Beethoven, passant per Brahms i Schönberg, fins els nostres temps.

Les seves obres estan entre les més sobresortints de la música clàssica. Destaquen més de dues-centes cantates d'església i unes vint de profanes, els Concerts de Brandenburg, El clavecí ben temperat, Missa en si menor, Passió segons Sant Mateu, Art de la fuga, Ofrena Musical, Variacions Goldberg i Oratori de Nadal, a més de nombroses obres vocals, orquestrals, per a orgue, clavecí i d'altres instruments.

La viola d'arc o viola de gamba és un instrument de la família de corda fregada amb trasts, desenvolupats al segle XV i que van ser molt utilitzats al Renaixement i al Barroc, època en què va destacar especialment com a instrument solista i com a integrant del baix continu. El seu ús va decaure a les darreres dècades del segle XVIII. L'intèrpret que la toca es coneix amb el nom de 'gambista'.

Johann Sebastian Bach va crear tres Sonates per a viola de gamba i clave obligat (en Sol major, en Re major i en Sol menor, respectivament BWV 1027, 1028 i 1029. **Sonata per viola de gamba i clave BWV1027**. Aquesta sonata segueix l'esquema (lent- ràpid-lent-ràpid). Té un caràcter dolç, amable i somnolent en els temps lents que contrasta amb el tarannà una mica rústic dels temes de temps ràpids. D'aquesta sonata n'existeix en una versió, presumiblement anterior per a dues flautes travesseres i baix continu.

Audició 03: F. P. Schubert Trio per piano i cordes n°2 en mi bemoll major, Op. 100. Andante con moto.

Franz Peter Schubert (Viena, 1797 - 1828) fou un gran compositor. Tot i que vamorir amb només 31 anys, Schubert fou un dels grans mestres del segle XIX, i el compositor indiscutible del lied: en va escriure uns 600, el conjunt més perfecte i

variat de la història. Se'l sol considerar, gairebé, el creador del gènere. També va escriure música litúrgica, òperes, música incidental i una quantitat important de música de cambra i per a piano, així com nou simfonies (incloent-hi la famosa Simfonia *Inacabada*). La seva música és especialment melòdica i harmònica.

El Trio No 2 en mi bemoll major per a piano, violí i violoncel va ser una de les últimes composicions completats per Franz Schubert. Fou publicat Opus 100 a la fi de 1828, poc abans de la mort del compositor i estrenada en una festa privada al gener de 1828 a celebrar el compromís d'un amic. Té tres moviments. El tema principal del segon moviment va ser utilitzat com un dels temes musicals centrals de Stanley Kubrick pel·lícula de 1975 *Barry Lyndon*. També s'ha utilitzat moltes altres pel·lícules.

Pla de diàleg: Sentim el concert del museu?

L'Anna i la Suki havien tocat a l'orquestra de l'escola i, per això, tenien una certa habilitat a l'hora d'identificar instruments. L'Anna pensava que allò que estava escoltant era un concert per un violí, un violoncel i un piano. La Suki va notar una petita diferència en els instruments que tocaven, va percebre un clavecí i dues violes.

Ara intentarem recrear aquell instant a veure si podem també percebre les diferències igual que elles.

Sentirem *l'andante con moto* del trio de Schubert i *l'adagio de la sonata de Bach* tot intentant d'endevinar quins són els instruments que sonen.

El fet que al primer fragment hi hagi un piano i al segon un clavecí dóna una percepció molt diferent que podríem aprofitar. Una vegada hagin quedat clars quins són els instruments podem preguntar quines sensacions produeix el so del clavecí i el so del piano. ¿Són equiparables? ¿A què em remetent l'un i l'altra?

També podem aprofitar per donar raons de tipus estètic preguntant:

- ¿Quina peça m'ha costat més de copsar, quina m'ha "entrat" més? ¿Quina m'ha resultat més suggerent?

- Si les haguéssim d'usar per posar fons a una situació o escena, quina mena de acció m'imagino: ¿de caire amorós, bè·lic, de presentació de la natura, de vida familiar, hivern, estiu, exterior, interior... ? ¿Pots imaginar una situació o unes imatges on creguis que pot acompanyar bé una de les dues peces?